نامەیەکی فرێدریک ئینگڵس
بۆ
یوسف بلوخ لە کوێنگسبۆرگ

وەرگێڕانی: سەلام عەبدوڵا

کتێبخانەی سۆشیالیستی

لەندەن، لە ٢١/سێپتێمبەر/١٨٩٠

...بە گوێرەی ڕامانی مەتریالیستی بۆ مێژوو، دوا بڕیاردەری چرکەی دیاریکراو، بەرهەمهێنان و بەرهەمهێنانەوەی ژیانی واقیعییە. لەمە بترازێ، نە مارکس و نە من نەمانگوتووە. بۆیە، ئێستا ئەگەر یەکێک ئەمە بەشێوەیەک وەگۆڕاو بڵێ لایەنی ئابووری، تاقە لایەنی بڕیاردەرە، ئەوا ئەو ڕستەیە دەکا بە ڕستەیەکی ئەبستراکت، پووکء بێ مانا .

بارودۆخی ئابووری بنچینەیە، بەڵام توخمە جۆراوجۆرەکانی سەرخانەکانیش- فۆرمە سیاسییەکانی خەباتی چینایەتی و ئەنجامەکانی- دەستووره پەیڕەوکراوەکان لە لایەن چینە سەرکەوتووەکانی پاش جەنگێکی براوە... هتد، فۆرمە یاساییەکان، تەنانەت ڕەنگدانەوەی هەموو ئەم خەباتە واقیعییانە لە مەغزی بەشداربووەکاندا، تیئۆری سیاسی، مافپەروەری وفەلسەفییەکان، تێڕوانیینە ئاینییەکان و پەرەسەندنی ئایندەیان بۆ سیستێمێکی دوگم- کارتێکردنی خۆیان بەکاردەهێنن و هەروا بە سەر ئاراستەی خەباتە مێژووییەکاندا کەلە زۆر حاڵەتیشدا، بە وێنەیەکی سەرکەوتووانە، فۆرمەکانیشیان دیاریدەکات. ئەمە کارلێکردنی بەرامبەرکێی هەموو ئەم لایەنانەیە، کە پاشان، لە دووتوێیدا، بە ڕێگای هەموو لایەنە جۆربەجۆرە بێ کۆتاییەکانی بەرێکەوتەکان (واتە، لەو شت و ڕووداوانە کە پەیوەندی ناووەکییەکانی لە ناو یەکتریدا ئەوەندە دوورن یا سەلماندیان سەختە، کە ئێمە وایان دادەنێین لە بەردەستدا نین وبتوانین پشت گوێیان بخەین) وەک پێداویستییەکی بزووتنەوەی ئابووری خۆی دەسەپێنێ. دەنا بەکارهێنانی تیئۆری لە مەڕ

سەردەمێکی مێژوویی هەڵبژێردراودا، ئاسانتر دەبێ لە شیتەڵکردنی هاوکێشێکی سانای پلە یەک.

ئێمە بە خۆمان مێژووی خۆمان درووست دەکەین. بەڵام یەکەم جار، لە ژێر پێشەکیو مەرجگەلێکی زۆر دیاریکراودا، لە ژێریاندا، ئابوورییەکەیان چارەنووسسازە. بەڵام پێشەکی و مەرجی سیاسییەکەش..هتد، تەنانەت ئەو ترادیستیونە کە لە مێشکی مرۆڤەکان دەخولێنەوە، گەرچی چارەنووسسازیش نین، رۆڵی خۆیان دەگێڕن .

دەوڵەتی (بروسیا)ش بە هۆی بڕیاردەری مێژوویی، بە هۆی ئابووری، پێکهات و پەرەی سەند. کەچی، سەختە بەبێ ماندووبوونێکی زۆرەوە، دووپاتی بکەینەوە کە لە نێو وەڵاتە زۆر بچوکەکانی ئەلمانیای باکوردا، خودی براندنبۆرگ، پیویستییە ئابوورییەکە دیاری کرد بە بێ هیچ هۆیەکی تر (پێشی هەر شتێک، حەقیقەتی چوونە ناو کاروباری پۆڵەندا بە هۆی مولکایەتی بروسیا و پاشان لە پەیوەندی سیاسی جیهانی چارەنووسسازیشەوە بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی سولالەتی نەمسا)بۆ ئەوەی ببێ بە گەورەترین هێزو لە ناویدا، ئابووری و جیاوازی زاراوەو لەکاتی ریفۆرماتسیون جیاوازی ئاینی، باکور لە گەل باشوور پێکبهێنێت .

هەروا بە سەختی دەرەخسێ، راڤەی ئابووری بۆ هەر دەوڵەتێکی بچوکی رابردوو و ئێستای ئەلمانیا بکرێت، یا ڕیشەی گۆڕینی پیتە بێدەنگەکانی ناو زمانی رەسمی کە بە هۆی جیوگرافیاوە، رێگرێک لە زنجیرە چیاکانی باشوور تا تاونوس پێکدەهێنێ، درزێکی رەسمی بەناو ئەلمانیا بەرفراوان دەکا، بەبێ ئەوەی مرۆڤ خۆی نەکات بە گاڵتەجاری.

دووهەم جار، مێژوو بۆخۆی وا دەکا، دوا سەرئەنجام، هەمیشە لە نێو کێشەی ویستە زۆرەکانی تاکەکان بۆ پێشەوە بچێ، هەر یەکێکیشیان بەڕێگای مەرجە تایبەتییەکانی ژیاندا، دەکرێ بەوەی، کە هەیە. کەواتە، بەم شێوەیە، ژمارەیەکی بێ کۆتایی لە هێزی یەکبڕ پێکدەهێنن، گروپگەلێکی بێ کۆتایی لە هێزی هاوسەنگی لاتەریب، لێیانەوە ئەنجامێک وەردەگرن-سەرئەنجامی مێژوویی-دەردەچێت، کە دەکرێ ئەمیش، وەک بەرهەمی کارتێکردنی هێزێک، کە بەگشتی، ناهۆشیارو بەبێ ویست ببینرێت. چونکە ویستی هەر تاکێک، ویستی تاکێکی تر ڕێگای لێدەگرێتء ئەوەی لێ دەردەچێت، شتێکە کەس نایەوێت. مێژوو تا ئێستا واهاتووە بە شێوەی پرۆسێسێکی سرووشتیء لە ناوەڕۆکیشدا لە ژێر ڕکێفی بزووتنەوەی هەمان یاسادایە. بەڵام ویستی هەر تاکێک-لەوانەی هەر یەکێکیان دەیەوێت، بەقەد ئەوەی بونیادی جەستەو بارودۆخی دەرەکی، لە دواییدا بارودۆخە ئابوورییەکەیە(یا بارودۆخی خودی کەسەکە یا بارودۆخی گشتی کۆمەڵگا)پاڵیان پێوەدەنێ-ناگەن بەوەی دەیانەوێ پێیبگەن، بەڵکو لە ناوەندێکی گشتیدا؛ لە ئەنجامێکی هاوبەشدا دەتوێنەوە، ناشکرێ ئەو سەرئەنجامە وا هەڵهێنین کە. بە پێچەوانەوە، هەر تاکێک لەو ئەنجامەو بەوەی بریتییە لە بەشێکیدا، بەشداری دەکا .

ماوە، تکات لێ بکەم، ئەم تیئۆرییە لە سەرچاوە ئۆرگیناڵەکەیەوە، نەک لە دەستی دووەوە، لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەی. بەڕاستی، بەم شێوەیە زۆر ئاسانترە. مارکس بەدەگمەن شتێکی نووسیوە، بەبێ ئەوەی ئەم تیئۆییە ڕۆڵی تێدا نەگێڕابێ، بەتایبەتی لویس پۆناپەرت لە ١٨برۆمیر باشترین نموونەیە بۆ بەکارهێنانی. هەروا لە سەرمایەدا، لە چەندین شوێن ئاماژەی بۆ کردووە. لەگەڵ ئەوەشدا، دەتوانم ئێستا

سەرەنجت بۆ نووسینەکانم رابکێشم: شۆڕشی بەرێز ئۆجین دوهرینگ لە زانست، لودڤیغ فیورباخ و کۆتایی فەلسەفەی کلاسیکی ئەلمانی، کە زۆر بە وردی باسی مەتریالیزمی مێژوییم کردووە وزانیارییەکانم تێدایە.

ئەوەی کە هەندێ جار لە لایەن گەنجەکانەوە، زیاد لە پێویست، قورسایی لە سەر لایەنە ئابوورییەکە دەنێن، تا رادەیەک مارکس و من قەرزاربارین. ئێمە لە بەرامبەر نەیارەکانمان، بە توندی باسی ئەم پەرەنسیپە سەرەکییە کردووە کە ئەوان ئینکاری لێدەکەن. ئێمە بە بەردەوام کات، شوێن و هەلی پێویستمان نەبوو تا مافی کارلێکردنە بەرامبەرییەکانی توخمە بەشداربووەکانی تریش، بدەین .

بەڵام کاتێ مەسەلەکە پەیوەندی بەوەوە هەبوو، تویژێکی مێژوو بخەینە بەرچاو، واتە بۆ بەکارهێنانی پراکسیس، مەسەلەکە جیاواز بوو و لێرەدا ناشێ هیچ هەڵەیەک بکرێت. تەنها بەداخەوە کە زۆر جار ئەوە دێتە پێشێ، کە مرۆڤ وا دەزانێ بە تەواوەتی لە تیئۆرییە نوێیەکە، تێگەیشتووەو دەشتوانێ جێبەجێی بکات، کاتێ لە ڕستە سەرکییەکانی تێدەگات، ئەمەش نەک هەموو جار بە درووستی لێی تیگەیشتوون. من ناتوانم ئەم گلەییە لە هەندێ"مارکسی"نوێ نەکەم، لێرەشدا شتی سەرسورهێنەر بەدەستهێنراوە...

سەرچاوە:

Nach: Der sozialistische Akademiker.1.Jg.Nr.19. Berlin, 1. Oktober1895

Karl Marx/Friedrich Engels: Werke, Bd, 37, S.463-465